

köze. Ilyen miniatűr-műfaj nem tűri a lazaságot, pongyolaságot, bőbeszédűséget, mert az már egymagában is tönkretethetné a kis elbeszélés hatását. Hogy szerzőnk milyen mestere a kompozíciónak, talán legjobban bizonyítják az olyan kis történetei, mint *A gerle*, vagy a *Himpor*, melyekben állat- és embersors párhuzamosan fut egymás mellett, amaz ez utóbbinak szimbólumaként s mindkettő a gyermek megfigyelő lelkében tükröződik.

Másik kiváló tulajdonságuk ezeknek a történeteknek a líraiság, vagy mondjuk, hangulatosság. Egyik sem szárazan szimbolizáló és pedánsan tanítgató, hanem mindegyiknek megvan a maga sajátos hangulata, mely a tárgyból természetesen árad ki. Némelyik finom humorával hat (*A pótkávét*), a másik fölényes íróniájával (*A cserebogarak*, *Rovarok gyűlése*, *A bika*, *Préselt gondolatok*), egyik melanchóliájával (*A törpék erdeje*, *Egy porszem*), a másik tragikomikumával (*A rettentő nagy úr*), az egyik mesehangulatával (*Repülő fák*, *A hókirályné*), a másik megkapó és az emberi lélek mélyébe világító költőiségével (*A palást*, *A szürke fátyol*).

Finom és bájos művecskék ezek a mesék, olyanok, mint egy-egy szomorú, gúnyos, szellemes vagy szeretően megértő mosoly, vagy a szemnek megcsillanó könnye.

Színnyei Ferenc.

Két pedagógus. A nevelés, az erkölcsök nemesítése és az eszmények ápolása sohasem volt számunkra időszerűbb, mint éppen napjainkban, mikor mindenfelől az erkölcsi züllésnek hihetetlen fertője vesz körül bennünket. Valóságos felüdülés számunkra az két kis könyv, amelyek egy-egy kiváló pedagógusunk nevét hordozzák címük alatt: a Fináczy Ernőé és az Imre Sándoré.

Fináczy Ernőnek néhány kisebb tanulmánya van egybegyűjtve abban a „Világnézet és nevelés” c. kötetben, amely a Kornis Gyula szerkesztésében megjelenő Filozófiai Könyvtárban látott napvilágot. A szerkesztő szép bevezetést bocsátott kísérelőül e gyűjtemény elé, s meleg szavakkal találó arcképét rajzolja meg Fináczy Ernőnek, akiben az erkölcsi jellem keménysége mélyen

érző szívvel és élesen ítélő értelemmel párosul. E *vir integer* ama ritka férfiak közé tartozik, akik minden feladat alkalmával az emberileg megközelíthető abszolút igazság útjait keresik. Tanulmányait is sine ira et studio írja, s az objektivitás ünnepi mozdulatát még akkor is megőrzi, mikor a proletárdiktatura iskolaügyéről szólva, keserű gúnyba és vitriolba márthatná tollát. Az itt összegyűjtött tanulmányok értékes képet adnak szerzőjük gazdag és kiművelt szelleméről. Fináczy attitűdeje a valósággal szemben rendesen a történetírőé, aki meleg szeretettel hajlik közel a dolgokhoz és áhítatos gyönyörködéssel merül el azok egyéniségének szemléletében, de mindenben egyúttal azokat az eszményeket is keresi, amelyek megvalósítása kedvéért vannak a világon. Eszményeit azonban nem a természetből, hanem egy, a természetnél magasabb rendű erkölcsi világból meríti. Amint jellemében sok van az antik bölcsből, úgy világfelfogásában is megőrizte az antik gondolkodás hagyományait: az alacsonyabb értékűt a magasabb értékűből, a relatívot az abszolútból tudja igazán megérteni. Épp ezért valahogyan idegennek érzi ezt a modern világot, ahol mindenki csak szakember akar lenni; az ő nevelési ideálja az egészséges, okos és jó ember, aki sokkal inkább otthon érezne magát Sokrates és Platon körében, mint egy gyár gépei között vagy a tőzsde őrzőngő tömegében. A mult az ő szemében nem halott valami, de folyton élő élet, mely itt van a jelenben is. „A társas közösség ugyanis nemcsak a mai társadalmat jelenti, hanem az összes elmúlt nemzedékeket is, melyek a művelődésben részt vettek.” Neki is, mint Kármánnak, az ember nemcsak társas lény, hanem történeti lény is. S a történetben élni annyi, mint örök eszményeknek élni. Erre akarnak ráeszméltetni bennünket ezek a tanulmányok. S ezért konzervatív gondolkodó Fináczy Ernő a szónak nem pártpolitikai, hanem igazi világnézeti értelmében.

Ez a világnézet megóvja őt a racionalizmus egyoldalúságaitól, mert a történeti ember mindig több, mint amennyit a tudomány meg tud fejtetni. Az érzelmű lét mélységei mélyebbről buzognak bennünk, mint a racionális ítéletek. S ezeket Fináczy szerető gonddal veszi figyelembe.

Mily megható melegséggel szól Aranyról, Petőfiről, Dickensről, akikben népük történeti szelleme sűrűsödött egybe valami csodálatos, soha nem ismétlődő individualitásban! Nagyon találon írja azért egy helyütt: „A belátáson és ítélésen kívül kell valami másnak is lennie, aminek impulzív ereje van, ami megindít, ami mozgásba hoz, ami lökést ad, ami valóra váltja az akarat elhatározást, ami energiát ad az akaratnak, mégpedig nemcsak pillanatnyi energiát, hanem a jellemesség érdekében szükséges állandó energiát is. Ez a valami nem lehet más, mint az érzelem.“ Az ilyen nevelő meg tudja aztán érteni, hogy a gyermek lelkének nem a mértan, nem a fizika és a kémia, nem is a grammatika és a szótár a legszükségesebb életeleme, hanem mindezeknél sokkal egyszerűbb és mégis sokkal nagyobb valami: — a szeretet. A gyermek nem gép, akinek a titkát ki lehet fürkészni, hanem örök csoda, amellyel szemben egyetlen kötelessége van felnőttnek: a szolgálat abban az irányban, hogy a benne megvalósuló eszmények által még nagyobb csoda lehessen belőle. Fináczy ama nevelők közé tartozik, akiknek örökké új marad a kétezeréves szózat: „Engedjétek hozzám jönni a kisdedeket, mert övék a mennyeknek országa“.

A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság Szülők Könyvtára címen egy sorozatot indított meg a „Studium“ kiadásában. Ennek első köteteként jelent meg Imre Sándornak, a szegedi egyetem pedagógiai tanárának munkája: „A családi nevelés főkérdései“. Ez a kis könyv kellemes meglepetés lesz azoknak, akik olvassák, mert sokkal többet ad, mint amennyit szerény köntöse ígér. Egy egész nevelélméletet találunk itt, amely úgy van megformálva, hogy minden tétele a szülői gondolkodással van kapcsolatba hozva. Mert szülőnek lenni más, mint szülői módon gondolkodni. Imre Sándor öntudatos meggyőződésé és életté szeretné tenni e könyv révén is minden szülőben azt a tételt, amely a családi nevelés alfája és omegája, hogy t. i. a szülők a gyermekért vannak. Aki ezt belátja, annak nem lesz nehéz a gyermekkel kapcsolatos mindenféle

tevékenységét úgy szabályozni, hogy ez a tevékenység meg fogja közelíteni a nevelés ideálját.

Imre Sándor izzig-vérig modern ember; át van hatva a modern világ meggyőződéseivel és könyvét is csak így lehet igazán megérteni. Fejtegetései háttérében ott rejlenek a modern világ alkotó principiumai. Hiszi a dolgoknak egyetemes szükségszerűséggel való összefüggését: ennél fogva meg van róla győződve, hogy a nevelőnek semmiféle jószándékú tevékenysége nem tűnik el nyomtalanul, hanem valami formában megmarad abban a lélekben, melyre hatással volt. Kultúránk lényege az ő szemében az élet folyton haladó racionalizálásának folyamata, s a tervszerű racionális munkát nem adná oda az irracionális akarat sokszor tudattalan fellángolásáért. Tetteiben két csillag vezetésére bízta magát: a tudomány és a felelősség ideáira, s ezért az érzelmi ethika helyett, amely csupán a jelenben olvad fel, a jövőről tudó, a következményeket ismerő felelősség-ethikát vall. Ez a könyve is annak a gondolatnak a meggyökeresztetése kedvéért iratott, hogy a szülők *felelősek* gyermekeikéért, gyermekeik jövőjéért, úgy viselkedjenek tehát, hogy bátran merjék viselni ezt a felelősséget, mert „a gyermeknek szülei iránt való magatartását a szülőknek gyermekök iránti magatartása alakítja“. Nem a szülők kötelességeit, hanem felelősségüket hangsúlyozza, mert hiszi, hogy ennek a fényérél mindenki rá fog találni az ő saját kötelességére. Az itt vázolt alapmeggyőződésből következik, hogy Imrének az az ideális szülő, akinek „mindig a jövő az uralkodó gondolat; azt, ami előttünk van, aszerint becsljük, értékeljük, hogy mit ígér, mi lehet belőle s ehhez mérjük, hogy mit tegyünk vele, érte a kedvező alakulás érdekében“. A nevelés ennek a jövőnek a tudatossá tétele és akaratos építése.

Ezek az alapokon aztán szinte magától adódik mindaz, ami Imre könyvében foglaltatik. A szerző figyelmes és körültekintő elméje szinte aggasztó gondossággal sorolja föl mindazokat a hatásokat, amelyeknek a gyermek fejlődése folyamán ki lehet téve, s mindenre nézve állást is foglal következetesen a maga vezető ideái értelmében. Azonban, akik

nem osztják az ő nagy racionális hitét, azokban sokszor feltámad a kétség a felől, hogy lehet-e oly irracionális lénynek, amelyen az ember, mindig ily racionális irányítania egy még irracionálisabb lénynek: a gyermekek a fejlődését. A nevelés nem kétszerkettő: itt sokszor még annyira sem megyünk a racionalitásunkkal, mint a meteorológiában, ami pedig a távoli jövőre nézve teljesen bizonytalan tudomány. Ez persze nem azt jelenti, hogy bizzunk mindent gyermekeink körül a jó Isten gondviselő kezére, mert hiszen emberi mivoltunkhoz tartozik, hogy megpróbáljuk racionalizálni még azt is, ami teljességgel irracionális. Azokat a tételeket, amiket Imre könyvének a végén „Néhány tanulság” címen megjelölt, elejétől a végig a magáévá kell tennie minden okos szülőnek. Csak az a baj, hogy mindezek a fejtegetések annyira elméleti jellegűek, hogy nehezen szállnak le ebből a magasból a szülői tapasztalatok termékeny völgyébe. Talán még több taníthatása volna ennek az elmeébresztő és eszméltető könyvnek, ha a szerző leírta volna a szülők, valamint a gyermekek főtípusait, s ezeket az ideális konstrukciókat mintegy odaállítva az elmélet és a valóság közé, a típusok egymáshoz való szülői-nevelői viszonyát fejtegetve ráeszméltette volna olvasóit még világosabban a helyes szülői gondolkodásra. De ebben a mai formájában is merész lendülettel hidalja át a sívár való és az ideálók közti irt és ezzel egy jobb nemzedék és egy jobb jövő eljövételének a hitét csepegteti az olvasó szívébe. Mert abban kétségtelenül igaza van a szerzőnek, hogy a példa vonz, s azoknak a gyermekek, akik ma öntudatosan szülői módon gondolkodnak, bizonyosan inkább igazi szülők tudnak majd lenni, az „igazi” szónak plátói értelmében. E nemes szándékú kezdet után érdeklődéssel várjuk a sorozat további köteteit.

Nagy József.

Szabó Mária: Felfelé. Regény. Napkelet Könyvtára 10—II. sz.) Az önállósult erdélyi irodalom jellemző műfaja az elszakadás első éveiben a líra volt. S ez természetes következménye az akkori erdélyi magyar élet lázas nyugtalanságának, mely az erdélyi magyar írónak nem enge-

dett időt elmélyedésre. Ennek a belső feszültségekkel telt életnek leghűbb kifejezője éppen a líra volt. A szépprózát sokáig csak novelláskötetek képviselték, melyekbe a szerzők leginkább újságokba, folyóiratokba írt — napisükségletet kielégítő — elbeszéléseiket gyűjtötték egybe. Az utolsó évben azonban megjelent a magyar könyvpiacra az erdélyi magyar regény. Jele ez nemcsak az élet meghiggadásának, a szükségszerű újraorientálódásnak, hanem az erdélyi irodalom megizmosodásának is.

A regényírók élén — sajátosképpen — három nőíró vezet: R. Berde Mária, P. Gulácsy Irén és legújabbban Szabó Mária. Míg az első két név már ismert és jóhangzású minden magyar olvasó előtt, Szabó Máriaé eddig csak Erdélyben ismerték különböző folyóiratokban megjelent novelláiról. Akik ezeket az elbeszéléseket olvasták, már akkor felfigyeltek a magyar határon, Ermihályfalván élő fiatal írónő nevére és várakozással tekintettek írói jövője elé. Új hang csendült meg bennük: megértésé a megnemértésben, a szereteté a gyűlöletben. Az új nemzedék útkeresése, az új nemzedéké, mely a háborúban, forradalmakban, nemzeti összeroppanásban érlelődött meg és melynek lelkére frissen zuhantak rá a sohanemsejtett problémák. Hiszen egyszerre hazuggá váltak a gyermekkor meséi, álmai és igazságai és az élet képe márólnoinapra megváltozott.

Ez az útkeresés monumentálisan fejeződik ki Szabó Mária első megjelent nagy művében, *Felfelé* című regényében. Szabó Mária azok közé a fiatal írók közé tartozik, akik számára a regény nem „gyönyörködtetést szolgáló műfaj”, hanem apostoli hitvallás, megváltó tett. Regényét küldi „mindenkinek, aki fájdalmasan éli az életet, mert éppen ezért végzetesen kell neki az álmodás”. Belezsúfolja minden szenvedését, minden vágyát, gondolatát, egész életét. Háttérül oda állítja a kort, a mi korunkat, mely azonban nála nem divatos staffage, hanem át-szenvedett valóság. S hősnőjének egyéni életét kiszélesíti a magyar faj fájdalmas époszává.

A regény hősnője a kis tizennégy éves Horvát Ágica, akinek anyja váratlanul egy ezerötszáz holdas birtokot örököl. Ágicáék Debrecen-